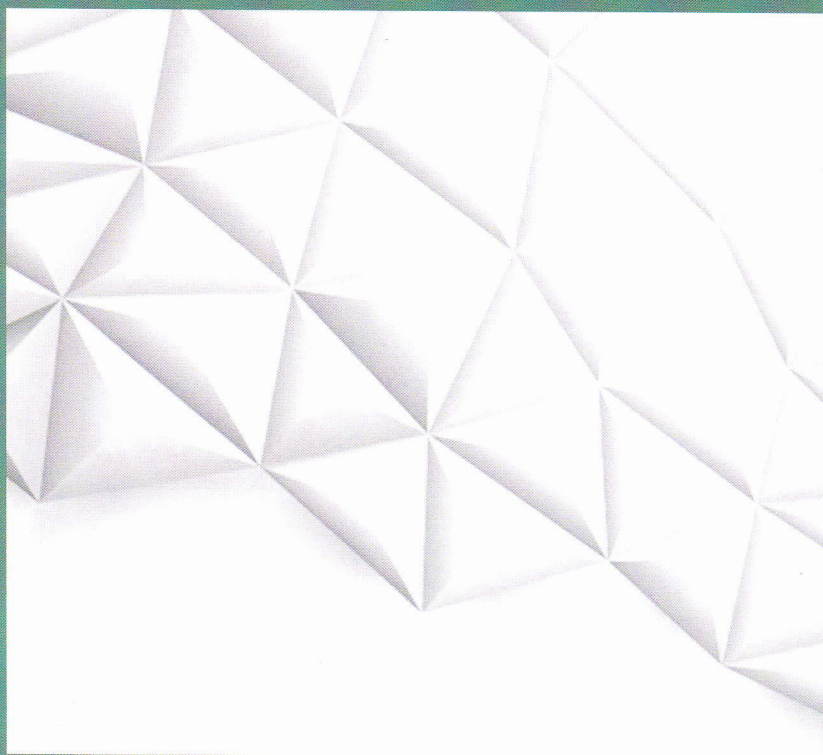

DORIN ȘTEFĂNESCU

POETALUL

LIMES

DORIN ȘTEFĂNESCU

POETALUL

**LIMES
2016**

Cuprins

I INAPARENTUL

REVELAREA TRUPULUI POETAL. Afectivitatea transcendentală a Vieții / 7; Intuiția eidetică și auto-revelarea sensului nemanifestat / 22; De la corpul poetic la trupul poetal / 29

IMAGINEA POETALĂ. Repere pentru o poetică a imaginii / 41; Note introductive la fenomenologia inaparentului / 47; Din perspectivă inversă: mai-mult-ca-aparentul / 54

SPRE FIINȚAREA POETALĂ. Deschiderea poemului / 59; Iagemul sau imaginea ca punere-în-posibil / 64; Despre ființare ca originar al posibilului / 67; Două moduri de a închide poemul / 72; Logica inimii și conferirea de imagine / 76

DISTANȚA CARE DĂ IMAGINEA / 81. Retragerea sensibilului / 84; Diferența pusă în distanță / 87; Inaparentul ca nereprezentabil și imprezentabil / 91; O hermeneutică fenomenologică / 96

II FENOMENOLOGIA IMAGINII

SPAȚIUL POETIC AL IMAGINII. Cinetica imaginii și principiul tăcerii / 109; Funcția irealului / 113; Imaginea poetică: o ontologie directă / 119; Cum înțelegem imaginea / 122

DESPRE INTUIȚIA CARE PRIVEȘTE
IMAGINEA. Din unghiul de vedere al perspectivei inverse /
127; Categoriile imaginale, forme de semnificare / 131

SINTEZA DINTRE IMAGINAȚIE ȘI INTUIȚIE.
Fondul, principiu al începutului / 136; Reculul și deschiderea /
142; Pre-realul vizibil: o lume a pre-formalului / 146

A VEDEA CA SAU HERMENEUTICA
RAPORTULUI DE ASEMĂNARE. Metafora – imaginea
asociată și noua relevanță / 154; Locul inaparentului / 161;
A lăsa să fie ceea ce se arată / 168

IMAGINEA SIMBOLICĂ – EPIFANIA UNUI
MISTER / 172

DESPRE ÎNCEPUT CA RIDICARE LA PUTERE / 180
FĂRĂ PRECEDENT. IMAGINEA IMAGINATĂ / 189
A VEDEA *ALTCEVA* ȘI *ALTMINTERI* / 196

BIBLIOGRAFIE / 207

INDICE DE NUME / 217

Afectivitatea transcendentă a Vieții

Distingând între conținutul unui fenomen și modul în

care el apare, sau între ceea ce apare și actul de a apărea

(*phainesthai*), fenomenologic se zăvăluie raportul scindat între

adevăr și lucrul. Într-un anumit sens, lucrul nu este în

mod real adevărat, ci trebuie să se arate ca „fenomen”

adevărului în forma lui cea mai originală¹, cum spune

Heidegger,² faptul de a apărea nașterându-se la a fi și

apari în lucru un adevăr care este în mod real adevărat

adevărului înseamnă că lucrul este în mod real adevărat

adevărului înseamnă că lucrul este în mod real adevărat

adevărului înseamnă că lucrul este în mod real adevărat

adevărului înseamnă că lucrul este în mod real adevărat

adevărului înseamnă că lucrul este în mod real adevărat

adevărului înseamnă că lucrul este în mod real adevărat

adevărului înseamnă că lucrul este în mod real adevărat

I.

INAPARENTUL

Metafizica și poezia, izvorând din intenții opuse și ajungând la reușite opuse, au totuși multe și grave puncte de coincidență, datorită calităților lor celor mai înalte, la care nu aspiră, dar pe care le posedă în chip necesar ca produse ale spiritului.

Lucian Blaga

¹ Martin Heidegger, *Ființă și timp*, Humanitas, București, 2003, p. 294.

² Michel Henry, *Intenție. O filosofie a trupului*, Doina, Sibiu, 2002, p. 10. Într-o traducere, neînțeleasă de vreo treisprezece pagini acestui citat se găsește astfel:

REVELAREA TRUPULUI POETAL

Afectivitatea transcendențială a Vieții

Distingând între conținutul unui fenomen și modul în care el apare, sau între ceea ce apare și actul de a apărea (*phainesthai*), fenomenologia dezvăluie raportul subtil între adevăr și lucrul adevărat. Pentru ca acesta din urmă să fie în mod real adevărat, el trebuie să se arate ca „fenomenul adevărului în forma lui cea mai originală”, cum spune Heidegger,¹ faptul de a apărea nelimitându-se la a face să apară în lucru un conținut adevărat (sau conținutul adevărului însuși); el desemnează apariția pură a unui adevăr original care se dă ca dezvoltare de sine, cu neputință de învâluit decât tocmai în ceea ce îl dezvoltă ca atare. Înaintea oricărei apariții – punându-se drept condiție necesară a acesteia – faptul de a apărea apare în și prin el însuși. Nimic nu ar apărea prin propria natură, care este cea a materiei oarbe, dacă faptul de a apărea nu ar apărea mai întâi el însuși, ca putere diferită de lucrurile pe care le face să apară. De aceea, potrivit lui Michel Henry,² „faptul de a apărea care strălucește în orice fenomen e faptul faptului de a apărea și al lui singur”, ca fapt original pur, donator al oricărui fapt de a apărea. În acest context, cum am putea și dacă revelarea trupului e diferită sau identică cu trupul însuși; dacă în trup ceea ce dă trup apare ca atare în ceea ce

¹ Martin Heidegger, *Ființă și timp*, Humanitas, București, 2003, p. 294.

² Michel Henry, *Întrupare. O filosofie a trupului*, Deisis, Sibiu, 2003. Citatele următoare, neînsoțite de vreo trimitere, aparțin acestei cărți și acestei ediții.

LIBRIS

ia trup și se revelează drept propriul trupului, drept propriul său fapt de a apărea originar?

Luând în considerare principiul „câtă apariție, atâta ființă”, se poate vedea, într-un prim sens, că raportul ce leagă conținutul care apare de apariția lui ca atare pornește de la ființă: pentru a apărea, lucrurile trebuie mai întâi să fie. A fi se pune în acest caz drept condiție prealabilă a lumii, astfel încât lucrurile sunt în lume și doar în virtutea acestui statut ontologic ele pot să apară în lume. Citit în sens invers, principiul enunțat spune că un lucru care apare este totodată, și nu este decât în măsura în care apare. Acum faptul de a apărea este chiar faptul de a fi. Însă, observă M. Henry, „faptul de a apărea și faptul de a fi nu stau deloc pe același plan”, căci al doilea e determinat de cel dintâi fără de care nu ar fi nimic. Apariția întemeiază ființa, deși o aceeași putere operează în ambele, dar această putere este a faptului de a apărea. Astfel încât esența faptului-de-a-fi vine din esența-faptului-de-a-apărea (și doar în virtutea apariției acesteia în faptul-de-a-fi), din acest prealabil al auto-apariției nedeterminat de nicio existență, dar determinând orice existent. Chiar dacă aici fenomenologia e pusă înaintea ontologiei, avem încă de a face cu două concepte formale, cel de apariție și cel de ființă, întrucât determinarea faptului-de-a-fi de către faptul-de-a-apărea rămâne în sine nedeterminată, adică neinterogată din interiorul apariției înseși, în și prin care ceea ce apare ia ființă în măsura în care apariția ca atare dă ființă.

Conform unui alt principiu fenomenologic – „spre lucrurile însele!”, – esența aparițională „redușă” a lucrurilor nu e dată de conținutul fenomenului în care ele se arată în lume, ci de fenomenalitatea pură a acestui conținut, de faptul său de a apărea. Or faptul de a apărea e atât de legat de vederea a ceea ce se arată încât orice act de cunoaștere a

lucrurilor-fenomene ține de vizibilitatea acestora, sau mai exact de modul în care, pentru a fi cunoscute, ele se prezintă vederii, dau de văzut. Cunoașterea nu cunoaște decât prin aducerea obiectului său în orizontul vizibilului, lucrul de cunoscut fiind un lucru de văzut. E o metodă prin care lucrul este adus treptat în lumină, până la deplina claritate a evidenței. „Spre lucrurile însele !” reprezintă aici principiul oricărei intuiții intelective care trimite spre prealabilul unei puteri de cunoaștere, spre condiția apriorică a unei experiențe posibile. Dacă există însă un inteligibil care se sustrage oricărei condiții prealabile, înseamnă că inteligibilitatea sa nu poate fi supusă gândirii, nu se subordonează unei cunoașteri metodice, cu alte cuvinte scapă oricărei încercări de a-l aduce la lumină și la vedere. Nu un *cogito* e în stare să dea seama de acest inteligibil incognoscibil, fără precedent, neanticipat de nicio putere de cunoaștere care să deschidă o cale spre înțelegerea apariției sale. Dacă un astfel de inteligibil există, în sensul că faptul său de a apărea determină faptul său de a fi, el nu poate să apară și să fie decât într-o înțelegere situată la început, într-o pre-înțelegere care este chiar calea deschisă de propria sa apariție și ființă, sau mai degrabă într-o arhi-înțelegere „încă neînțeleasă”, *înțelegere albă*, neluminată și nevizitată de vreo gândire, întru care însă totul este pentru că nu încetează să apară înaintea oricărei lumini din afară.

Dacă acceptăm însă, deocamdată, că orice apariție nu se manifestă decât ca apariție a lumii, că orice apariție în lume dă ființă unui obiect inteligibil, de cunoscut și de văzut, și că, prin urmare, orice apariție în afară este o venire în vizibilitatea lumii, atunci atât raportul dintre apariție și ființă, cât și calea ce duce spre lucrurile însele reprezintă reducerii ruinoase ale apariției la faptul de a apărea al lumii. „A revela într-o atare venire în afară, într-o punere la

distanță înseamnă a face să se vadă. Posibilitatea vederii stă în această punere la distanță a ceea ce este pus în fața vederii și astfel e văzut de ea”. Revelare ekstatică ce nu presupune doar venirea a ceva în afară, căci ceea ce apare nu se poate revela ca atare decât într-o vedere care vede ceea ce se dă dincolo de ea; ceea ce e văzut ca „transcendent” oricărei vederi, în sensul fenomenologic al cuvântului, nu face parte din conștiință, dar atârână de intenționalitatea acesteia, se dă în orizontul deschis de exterioritatea obiectului. Distanța instaurată este aceea dintre actul de a vedea și actul prin care ceva dă de văzut, punerea la distanță definind însuși obiectul pus în față și făcut vizibil. Obiectul se revelează ca fiind ceea ce apare în intenționalitatea care îl face să se vadă, punându-și-l în față și dându-l astfel pe față. „Această punere la distanță în care se ivește vizibilitatea a tot ceea ce este susceptibil să devină vizibil pentru noi” dă măsura faptului de a apărea propriu obiectului. Astfel că a face să se vadă leagă în mod intim faptul-de-a-apărea de faptul-de-a-fi: ceea ce apare este întrucât e văzut ca fiind ceea ce apare. Prealabilul ființei este apariția care dă de văzut, prin urmare lucrarea vederii este criteriul ultim ce trebuie desfășurat, așa cum declară Eugen Fink: „vederea nu se legitimează decât în lucrarea ei (...). Nu se poate trece dincolo de vedere”.¹ Accesul la ființă e implicat în intenționalitatea unei conștiințe care vede ceea ce apare ca obiect al unei ființări transcendente.

Cum putem însă vedea însăși această vedere care se raportează la obiectul pe care îl vede în afara sa? Altfel spus, „cum se revelează ei înseși intenționalitatea care revelează orice lucru?” Fie e nevoie de o altă intenționalitate care ar face vizibil actul intențional prin care ceea ce apare e adus la

¹ *Le problème de la phénoménologie*, în *De la phénoménologie*, Éditions de Minuit, Paris, 1975, pp. 212, 225.

LIBRIS

vedere, ș.a.m.d. prin regresie la infinit, fie există un alt mod de revelare decât faptul de a face să se vadă al intenționalității. În acest al doilea caz, revelarea nu ar mai fi o venire în afară, în lumina lumii, iar cunoașterea nu ar mai fi o vedere ce pune în lucrare conceptul fenomenalității. Nu am ajunge însă pe ambele căi la o reducere sau la un impas cu neputință de ocolit? Căci, pe de o parte, cunoașterea ar regresa cu fiecare apariție care îi dă de văzut și care ar avea nevoie de o altă operație care să vadă vederea în care ceva apare; pe de altă parte, vederea nu se poate vedea pe ea însăși, și ar fi nevoie de o altă vedere care să vadă distanța dintre prima vedere și ceea ce i se dă de văzut. Doar că ambele procese revin la aceeași neputință – care aparține oricărei experiențe teoretice – de a închide cunoașterea în lumina limitată a inteligibilității, în relația dintre a vedea și ceea ce e văzut. Cu alte cuvinte, „ceea ce e văzut mai poate fi văzut dacă vederea însăși se prăbușește în noapte și nu mai e nimic?”

Ceea ce se vede este un fenomen, adică – potrivit lui Heidegger – „ceea-ce-se-arată-în-sine-însuși, ceea ce este manifest” și se prezintă în plină lumină a zilei sau poate fi adus la lumină.¹ Fenomenul care se arată în sine însuși este vizibil în el însuși, luând loc în lumină ca într-un orizont de vizibilitate. Orizont care este chiar cel al lumii, în care ceva nu numai că vine la lumină și devine vizibil, ci arată orizontul în care lumea vine și se ivește în propria lumină. Ceea ce se manifestă acum, dincolo de apariția luminoasă a oricărui alt fenomen care vine în lume, este chiar faptul de a apărea al lumii. Fapt ce are, după M. Henry, trei trăsături decisive. În primul rând, tot ce se arată în lume „se arată în afară: ca exterior, ca altul, ca diferit”, punând în joc exterioritatea structurii ek-statice, alteritatea primordială și

¹ Martin Heidegger, *op. cit.*, p. 38.

diferența ca punere în distanță. Trăsături care conferă faptului de a apărea al lumii o perspectivă dublă: pe de o parte, orizontul deschis în distanța diferenței și care este cel al lumii; pe de altă parte, ceea ce apare ca fenomen diferit de orizontul lumii, dar care, apărând *în* lume, apare în orizontul îndepărtat al acesteia. E o diferență între ceea ce apare și orizontul în care apare, între ceea ce apare și faptul de a apărea ca atare. Fenomenele care nu se pot arăta decât în orizontul lumii și în faptul de a apărea al lumii sunt fenomene ale lumii; orizontul apariției lor este chiar fenomenalitatea lumii. Ceea ce înseamnă că orice astfel de fenomen – pus în exterioritatea, alteritatea și diferența manifestării – se îndepărtează de propria esență, „alungat din adevăratul său Sălaș”; căzut pradă ființării în lume, el nu poate fi decât o ființă a acestei lumi. În al doilea rând, „faptul de a apărea care se dezvăluie în diferența lumii nu face doar diferit tot ceea ce se dezvăluie în acest fel, el îi este în principiu cu totul indiferent”. Indiferență a strălucirii înseși, căci tot ceea ce vine în lumină și luminează „există” la modul cel mai neutru cu putință. În al treilea rând, „faptul de a apărea al lumii nu este numai indiferent față de tot ceea ce dezvăluie, e și incapabil de a-i conferi existența”. Dezvăluirea în diferența lumii pune între esența fenomenului astfel ivit și modul său de a apărea o distanță ontologică; prin apariția în orizontul lumii, fenomenul încă nu există ca atare sau există doar în felul de a fi al lumii. Faptul de a apărea este indiferent față de ceea ce apare, astfel încât ființarea – ceea ce este –, deși intim legată de apariția care o determină, e străină de puterea care o dezvăluie. Ea se rezumă la faptul că este, fără a putea spune ceea ce este; definitoriu pentru ea e faptul că apare și nu drept ceea ce apare; „dezvăluirea dezvăluie, descoperă, deschide, dar nu creează”. Prin cele trei trăsături enunțate